

В.В. КУРДЮКОВ,
кандидат юридичних наук
(Академія адвокатури України)

ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС ДО НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОBOB'ЯЗКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Ключові слова: докази, спеціальні знання, експерт, обов'язкова експертиза.

Вирішення більшості категорій питань, що виникають у процесі правового регулювання, вимагає опори на ґрунтовні, досконалі знання, здобуті людством протягом його існування. В історії кримінального судочинства питання щодо звернення процесуальної особи за допомогою до спеціалістів з певної галузі знань, мистецтва, ремесла поставали здавна. І з давніх же часів запроваджувались законодавцем через пропонувані практиками та науковцями шляхи використання спеціальних знань.

Сьогодні під цим поняттям розуміють знання, що виходять за межі звичних, побутових знань, які одержані у результаті фахової освіти та/або практичної діяльності у будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, які використовуються визначеними законом учасниками процесу в межах наданих кожному з них повноважень для вирішення за певною процедурою процесуальних завдань [3, 22].

Цілком природно, якою б не була висока кваліфікація слідчого чи судді, але для розв'язання всіх питань вони не могли мати достатньо глибоких знань із різноманітних галузей. З історичних джерел відомо, що застосування окремих знань майже завжди

були обов'язковою умовою прийняття правових рішень. З цією метою спеціалістів запрошували для участі у проведенні процесуальних дій або ж призначали їм проведення експертизи, висновки якої слугували засобом пізнання істини [23, 297].

Найдавніше в інтересах судочинства почали використовувати знання у галузі медицини. Використання таких знань в окремих випадках вважали за обов'язкову вимогу, без виконання якої не можна було виносити судового рішення [5, 62; 20, 61–62; 24, 20].

Окремі науковці у коментарях до російського законодавства давніх часів вказують на те, що у судочинстві використання спеціальних знань через експертизу вже було закріплено царським Указом від 6 березня 1699 р. «Про порядок дослідження підписів на кріпосних актах у випадку виникнення щодо їх справжності спору або сумнівів», відповідно до якого для встановлення справжності підпису треба було запрошувати до суду писців як обізнаних у каліграфії людей [21, 300]. Проте таку діяльність із дослідження підписів не можна визнати повноцінною експертизою або експертним дослідженням у сучасному його розумінні.

По-перше, рівень розвитку знань того часу не передбачав наявності методики проведення досліджень. По-друге, не можна говорити про процесуальний аспект використання спеціальних знань, оскільки законодавчих актів, які б містили правила й порядок їх застосування та оцінки результатів ще не існувало.

Певні законодавчі приписи щодо залучення фахівців у галузі медицини до участі у кримінальному процесі містяться в Артикулі Військовому 1716 р., що був виданий Петром I. Зокрема, вказувалось на обов'язковість встановлення причин смерті, яка сталась внаслідок бійки. У такому випадку суду обов'язково належало запрошувати лікарів, які зробивши розтин, встановлювали причину смерті, про що повідомляли письмово і під присягою [28, 154]. Це свого роду була спроба встановити порядок та правила залучення спеціаліста до проведення ним дослідження із визначенням обов'язкової письмової форми подачі висновку під присягою, порушення якої передбачало негайну відповідальність.

Пізніше, у царському Указі від 18 грудня 1828 р. наведено докладну регламентацію діяльності лікаря щодо судового огляду (розтину) тіл померлих осіб. Основні положення цього документа були включені до Статуту лікарського, який входив до Зведення законів Російської Імперії 1832 р. На думку науковців, цей документ слугував відправною точкою для формування уявлень, дотичних до сучасного розуміння експертизи [8, 46].

Судова реформа 1864 р. знаменувала новий етап у розвитку кримінального судочинства в Росії. Прийнятий Статут кримінального судочинства відмінив дію формальної теорії доказів, встановив нові правила оцінки доказів за внутрішнім переконанням суддів, що ґрунтується на сукупності обставин, виявлених при провадженні слідства й суду. Разом з цим, вказувалось на те, що сторони можуть просити викликати в суд не тільки свідків, але

й «обізнаних осіб» для пояснення певного предмета або для перевірки зробленого вже дослідження [16, 18]. Слід зазначити, що діяльність таких осіб у проведенні досліджень із використанням спеціальних знань в інтересах кримінального судочинства не визнавалася на той час самостійним видом процесуальної діяльності і була начебто складовою частиною дій, що проводились судовими слідчими. Проте розвиток багатьох галузей знань на час прийняття Статуту досяг такого рівня, що вже можна говорити про створення основ експертної діяльності [17, 5].

Отже, у період судової реформи того часу було сформовано лише науково-методичні й організаційні основи експертної діяльності, але повноцінної процесуальної закріплення судова експертиза не отримала, а тому їй не було встановлено будь-яких процесуальних норм щодо її обов'язковості.

Окремий зріз проблеми становлять питання щодо обов'язковості призначення у кримінальному судочинстві судово-психіатричної експертизи. Як вже нами зазначалось, потреба у застосуванні медичних знань, в тому числі і з метою визначення психічного стану особи, яку підозрювали чи обвинувачували у вчиненні тяжких злочинів, існувала здавна. Проте у російському судочинстві, а в межах його і в українському, обов'язковість проведення таких спеціальних досліджень (ще не судових експертиз) на законодавчому рівні вперше була передбачена в низці окремих нормативних документів, що були прийняті у зв'язку з проведенням згадуваної судової реформи.

Прийняття Судових Статутів, норми яких регулювали порядок кримінального та цивільного судочинства, привнесло у судову практику принципово нові для того часу засади процесуального законодавства, зокрема: гласність, змагальність судового процесу, рівноправність сторін, усне провадження. Тоді ж фактично були закладені й підвалини вітчизняного кримінального

судочинства, в тому числі, і щодо відповідальності осіб, які мали вади психічного здоров'я. Втім це були лише основи законодавства щодо душевнохворих, без конкретних і раціональних норм. І це попри те, що серед прогресивно налаштованих юристів і лікарів постійно лунали заклики до розробки норм, які б дозволяли завершувати більшість справ за участю душевнохворих ще на стадії попереднього слідства та не доводити їх до розгляду гласного й рівноправного суду [4, 36]. Лікарське освідчення особи визнавалось законом необхідним, якщо особа, яку притягали у кримінальній справі як обвинуваченого, викликала сумніви щодо стану її розумових здібностей, хоча більшість лікарів наполягали на вживанні терміну «стан душевного здоров'я». Судове освідчення визнавали необхідним у певних випадках: якщо душевнохвора особа вчинила злочин; якщо особа захворіла на душевний розлад після притягнення її до справи, але до винесення вироку судом, тощо.

Термін «експерт» в офіційних актах можна знайти у Циркулярі Міністерства юстиції від 10 січня 1877 р., який містить припис про те, що експертів треба зазначати в особливому списку, а не в загальному поряд із свідками, при цьому за всіх умов суд не повинен вважати експертів свідками [31, 317]. Про експертів йшлося у працях відомого юриста дореволюційної Росії А.Ф. Коні. Він вказував на те, що судова практика доволі часто змушує звертатися до спеціальних досліджень, зосереджуючи в них центр тяжіння справи або звертаючись за сприянням до обізнаних людей, тобто експертів, з різних спеціальних галузей знань, мистецтва і ремесла. Експерт дає висновок про те, що кажуть йому його знання, досвід і навички щодо спірних, сумнівних або незрозумілих без його допомоги об'єктивних даних справи, зовсім незалежно від їх відношення до вини або невинуватості підозрюваного, обвинуваченого або підсудного. Тому в межах своїх знань він є науковим суддею

того матеріалу, який ним добуто шляхом дослідження або піддано його розгляду. Безумовно, що висновок експерта не може бути обов'язковим для суду і зовсім не є наперед встановленим доказом, що не підлягає перевірці або критиці. Але в усіх випадках критика експертизи повинна бути суворо обґрунтована і до праці експерта треба ставитись з особливою увагою [11, 192].

У перших нормативних документах радянської влади, які встановлювали порядок судочинства, поняття експертизи у судовому процесі не згадується. Хоча окремі акти, не встановлюючи детальної форми судочинства, допускали у певних межах збереження старих процесуальних форм, тим самим суди не позбавлялись права користуватись допомогою фахівців [9, 41; 14, 135].

Аналіз законодавства того часу дає підстави стверджувати, що у нормативних актах термін «експерт» використовувався, але ніяким чином не закріплено обов'язковість проведення експертом наукового дослідження. До того ж, статус експерта більше нагадував статус свідка. Отже, теоретичних основ для розроблення окремого процесуального інституту судової експертизи було не достатньо.

Серед вітчизняних вчених-процесуалістів кінця XIX – початку XX ст. також не було єдності у поглядах на правову сутність судової експертизи і її центральної фігури – судового експерта. З розвитком процесуального законодавства змінювалось уявлення вчених щодо сутності експертизи, правового статусу експерта, обов'язковості судово-експертних досліджень для розв'язання важливих питань у справі [2, 236–238; 6; 16, 20; 22, 404; 30].

З прийняттям у 1922 р. Кримінально-процесуального кодексу в Україні було створено правові підстави діяльності органів попереднього розслідування і судів. Перед ними постали завдання прийняття рішень у кримінальних справах тільки після повного і всебічного дослідження всіх до-

казів. Для вирішення цих завдань значне місце відводилось використанню науково-технічних знань. У ст. 62 цього КПК був передбачений такий вид судових доказів як висновок експерта.

Законодавча регламентація питань судової експертизи вимагала створення спеціальних державних наукових установ, покликаних не тільки здійснювати функції судової експертизи, а й розробляти науково-технічні прийоми і методи розслідування справ, збирання й дослідження судових доказів. Головним завданням таких наукових установ було проведення різного роду науково-технічних досліджень у судових справах [19, 89; 27, 209].

Закріплення за державними експертними установами функцій із проведення наукових досліджень з метою розв'язання завдань кримінального процесу неодмінно розглядається як важливий етап у визнанні сутності та значення експертизи у кримінальному процесі, а також у формуванні професії експерта. Важливими є і той факт, що поряд з перекладачами, експерти отримали право на винагороду за виконання своїх обов'язків [10, 6].

Кримінально-процесуальне законодавство України у період післяреволюційного розвитку формувалось у межах та з урахуванням основних положень і принципів загальносоюзного законодавства, яким встановлювались загальні положення процесу, що мали певну конкретизацію у нормах республіканського законодавства. Важливим законом, що мав принципове значення, вважають Основи кримінального судочинства Союзу РСР та союзних республік, у яких встановлювались єдині для всіх республік завдання кримінального судочинства, принципи його ведення, основні інститути кримінально-процесуального права, що забезпечували єдність характеру кримінального процесу. Прийняття у 1958 р. цього законодавчого акту знаменувало собою новий етап в розвитку законодавства про кримінальне судочинство. В ньому закладено демократизацію принципів кримі-

нального процесу, підвищено ефективність правових засобів боротьби із злочинністю, розширено процесуальні гарантії правосуддя та права громадян у кримінальному процесі.

Кримінально-процесуальні норми, що містилися в Основах, за їх значенням і характером, поділялись на дві групи. До першої групи входили норми, що закріплювали найбільш загальні положення кримінального процесу, характеризували завдання і принципи кримінального судочинства, коло його учасників, основні положення доказового права тощо. До другої групи входили норми, які містили положення про окремі стадії процесу і інститути кримінально-процесуального права [1].

У кримінально-процесуальних кодексах, що розроблялись підставі загальносоюзних Основ кримінального-процесуального законодавства і вводились у дію на території певної республіки, були враховані загальнотеоретичні, концептуальні положення та ідеї кримінального процесу соціалістичного періоду розвитку країни. До того ж, окремі з положень різнилися як в залежності від певної республіки, так і в залежності від часу прийняття та введення КПК у дію. Перша група норм відтворювалась у КПК союзних республік, як правило, текстуально, лише з деякою конкретизацією у застосуванні в умовах певної республіки. Норми другої групи мали більше відмінностей. В них докладно деталізувались в окремих статтях закону і утворювали окремі інститути кримінального-процесуального права, якими було регламентовано порядок вчинення слідчих і судових дій на всіх стадіях кримінального судочинства, з детальним описуванням кола учасників, їх прав і обов'язків, процесуального оформлення цих дій відповідними процесуальними документами. У процесуальних нормах другої групи спостерігалися часом істотні відмінності, що відрізняло кримінально-процесуальне законодавство різних республік. Це стосується й положень щодо розуміння сутності й значення судової экс-

пертизи, порядку її призначення слідчим чи судом, обов'язкового призначення судової експертизи для розв'язання питань, які мали значення у розслідуванні справи. Підходи законодавців різних республік до визначення цього питання були подібними, але не мали повної збіжності. З огляду на те, що неможливо заздалегідь передбачити вичерпний перелік питань для вирішення яких потрібен висновок експерта, у КПК лише у загальному вигляді вказувалось на підстави для участі експерта у справі. Проте у республіканських КПК визначались випадки, коли проведення експертизи вважались законодавцем обов'язковою умовою дослідження обставин справи [18, 425].

Відповідно до положень ст. 79 КПК РРФСР 1960 р. призначення експертизи було обов'язковим: для встановлення причин смерті і характеру тілесних ушкоджень; для визначення психічного стану обвинуваченого або підозрюваного в тих випадках, коли виникають сумніви з приводу їх осудності або здатності на час провадження у справі усвідомлювати свої дії або керувати ними; для встановлення психічного або фізичного стану свідка чи потерпілого у випадках, коли виникають сумніви щодо їх здатності правильно сприймати обставини, які мають значення для справи, і давати правильні показання; для встановлення віку обвинуваченого, підозрюваного і потерпілого в тих випадках, коли це має значення для справи, а документи про їх вік відсутні [26, 29]. В той же час, ст. 76 КПК УРСР доповнює цей перелік вимогами обов'язкового проведення експертизи для встановлення статевої зрілості потерпілої у справах про ті злочини, для яких важливою є ознака недосягнення статевої зрілості.

Загальновизнаним у теорії та практиці радянського кримінального процесу і закріпленим в процесуальних законах було положення, що висновок експерта за своєю юридичною природою утворює самостійний вид доказів. При цьому одні про-

цесуалісти того часу вбачали характерну особливість висновку експерта саме у застосуванні спеціальних знань до конкретних обставин справи, а інші дотримувались протилежних поглядів [25, 437; 29, 174].

Україна, як й інші сучасні країни, що пройшли шлях свого державного становлення як республіки колишнього СРСР, сьогодні має повноцінну систему правосуддя. Неодмінно ті складні умови, з яких Україна почала будівництво своєї правової держави, залишили певний слід. Проте той значний спадок, який залишився від елементів правової системи минулих часів, дає нам певну перевагу. Все більше і більше прямуючи в бік справедливого судочинства, питання удосконалення кримінального процесу потребують прискіпливішої уваги. Особливо зараз, коли на часі стоїть набуття чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України, який докорінно змінить усталену систему правовідносин у цій сфері [13].

Сьогодні судова експертиза за своїми ознаками відповідає ознакам доказу, адже містить ту єдність фактичних даних та джерел, де знаходяться ці фактичні дані [12, 343; 7, 5]. А як важливий засіб пізнання, судова експертиза виступатиме одним із аргументів, який сприятиме принципу забезпечення доведеності вини. Стаття 84 нового КПК України виділяє перелік процесуальних джерел, де окремо зазначено про судову експертизу як доказ у вигляді висновку експерта. Між тим, всі можливості та вся ефективність судової експертизи зводяться до мінімальних показників, якщо ми відратуємо згадувану особливість – контекст обов'язковості. Аналізуючи новий кодекс, доводиться стикатися, на жаль, з обмеженістю переліку обов'язкових звернень до експерта для проведення експертизи. За такої кількості принципів щодо пріоритету прав людини у державі, цей перелік вбачається дійсно замалим. Складається враження, що при написанні ст. 242 КПК України було знехтувано *критерієм* призначення експер-

тизи. Визнавши, що головним об'єктом буде людина, законодавець визначив, що такі дослідження повинні проводитись обов'язково лише в зазначених випадках. Тоді знову виникає запитання. Чому за такої кількості правових засад, конвенцій та навіть стверджень про презумпцію невинуватості у самому кримінальному процесуальному законодавстві, ми робимо лише обмежене дослідження людини через експертизу?

В більшості випадків критерієм, яким керуватимуться при зверненні до експерта – це неможливість вирішення певних питань за допомогою інших джерел доказів. Не безпідставним вважається, що у даний час такі питання виникають з області медицини, психіатрії та психології. А спираючись на статистику призначень експертизи можемо виділити один дуже чіткий критерій – *це життєдіяльність людини* [15]. І це цілком вірно. Саме застосування цього критерію при обов'язковому зверненні до експерта, надасть можливість всебічно та у повному обсязі дослідити людину. А повне дослідження людини при розслідуванні злочинів є головною умовою розвиненого судочинства, до якого прямує Україна.

Разом з цим, стверджуючи про необхідність всебічного дослідження людини при здійсненні правосуддя, слід врахувати сучасне надбання психологічних знань [7, 224]. Аналізуючи сьогоденний стан використання спеціальних психологічних знань, маємо всі підстави стверджувати, що обсяг їх застосування вельми незначний. Будь-яке розслідування злочинів відбувається у межах взаємодії у вигляді спілкування між людьми, що, в свою чергу, вимагає розуміння певних особливостей

учасників провадження. Визначення особливостей, які знаходяться у межах психічної норми людини, можливо лише за умови залучення професійного психолога. У процесі дослідження цих особливостей може бути розроблено низку рекомендацій як для окремого провадження із його учасниками, так і у вигляді методичних рекомендацій як засобів впливу на злочинність в цілому, навіть для їх профілактики.

Таким чином, виходячи з наведеного, вважаємо, що процесуальні положення, які встановлюють порядок обов'язкового звернення до експерта для проведення експертизи і надання прав учасникам провадження у зв'язку з проведенням експертизи за новим КПК потребують уточнення й приведення їх у відповідність до загальносвітових норм та стандартів. По-перше, слід виділити єдиний критерій обов'язкового звернення до експерта для проведення експертизи – *життєдіяльність людини*, тобто експертиза повинна проводитись у кримінальному провадженні обов'язково, оскільки при цьому фігурує людина з її правами та свободами. По-друге, доповнити перелік обов'язкового звернення до експерта для проведення експертизи положенням щодо судово-психологічної експертизи, для повного та всебічного дослідження людини.

Підсумовуючи сказане та спираючись на ідеї В.Г. Гончаренка, слід зазначити, що у разі появи на лаві підсудних людини, відносно якої, як рівної серед рівних, правосуддям може бути прийнято певне рішення, обов'язково повинні враховуватись всі її особливості, що врешті-решт буде головною запорукою дійсно справедливого правосуддя.

Список літератури:

1. Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик // Ведомости Верховного Совета СССР, 1959. – № 1. – Ст. 15.
2. *Владимиров Л.Е.* Учение об уголовных доказательствах. Части общая и особенная / Л.Е. Владимиров. – Тула: Автограф, 2000. – 416 с.

3. Гончаренко В.Г. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні / В.Г. Гончаренко, В.В. Курдюков, К.В. Легких // Вісник Академії адвокатури України. – 2007. – Вип. 2(9). – С. 22–34.
4. Грейденбергъ Б.С. Судебно-психиатрическая экспертиза въ уголовномъ процессе / Б.С. Грейденбергъ. – Петроградъ: Право, 1915. – 424 с.
5. Дудоров Т.Д. Некоторые вопросы возникновения, развития и применения судебной экспертизы / Т.Д. Дудоров // Трибуна молодых ученых: проблемы современного правового развития. Вып. 1. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та. 2000. – С. 56–69.
6. Духовскій М.В. Русскій уголовный процессъ / М.В. Духовскій. – М., 1908. – 810 с.
7. Експертизи у судовій практиці: наук.-практ. посіб. / [за заг. ред. В.Г. Гончаренка]. – 2-ге вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2010. – 400 с.
8. Исаева Л. Зарождение экспертизы в Российском уголовном судопроизводстве / Л. Исаева // Законность. – 2004. – № 3. – С. 46.
9. История законодательства СССР и РСФСР по уголовному процессу и организации суда и прокуратуры 1917–1954 гг.: Сборник документов / [под ред. С.А. Голунского]. – М.: Госюриздат, 1955. – 635 с.
10. Комиссарова Я.В. Институт использования специальных знаний в России: исторический аспект / Я.В. Комиссарова // Эксперт-криминалист. – 2008. – № 1. – С. 3–8.
11. Кони А.Ф. На жизненном пути / А.Ф. Кони // Собр. соч. – М., 1969. – Т. 1. – 679 с.
12. Варфоломеева Т.В. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров, С.В. Гончаренко, В.О. Попелюшко. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17>
14. Крылов И.Ф. Судебная экспертиза в уголовном процессе / И.Ф. Крылов. – Л., 1963. – 135 с.
15. Курдюков В.В. Теоретичні засади та критерії обов'язкового призначення судових експертиз в кримінальному процесі України: дис...канд. юрид. наук / В.В. Курдюков. – Київ, 2009. – 212 с.
16. Махов В.Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений / В.Н. Махов. – М.: Рудн, 2000. – 296 с.
17. Миронов А.И. Судебно-экспертные учреждения Царской России / А.И. Миронов // Экспертная практика. – Вып. 46. – М., 1999. – С. 4–5.
18. Настольная книга следователя [под общ. ред. Г.Н. Сафонова]. – М.: Госюриздат, 1949. – 879 с.
19. Ольховский В.А. Заслуженный профессор Н.С. Бокариус – основоположник криминалистического направления отечественной судебно-медицинской науки / В.А. Ольховский, Н.М. Губин, П.А. Каплуновский, В.В. Бондаренко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Збірник наукових праць. – Харків: Право, 2004. – Вип. 4. – С. 84–91.
20. Попов В.Л. Теоретические основы судебной медицины / В.Л. Попов. – СПб, 2000. – 154 с.
21. Российское законодательство X–XX веков: Том. 8: Судебная реформа. – М., 1991. – 496 с.
22. Случевскій В.К. Учебникъ русскаго уголовного процесса / В.К. Случевскій. – Изд.2-е. – М., 1895. – 684 с.
23. Спасовичъ В.Д. Сочиненія. Т. 4. – СПб, 1893. – 663 с.
24. Стеценко В.Ю. Использование специальных медицинских знаний в уголовном судопроизводстве: дис. ... канд. юрид. наук / В.Ю. Стеценко. – М., 2004. – 189 с.

25. *Строгович М.С.* Курс уголовного процесса: Основные положения науки советского уголовного процесса / М.С. Строгович. – М.: Наука, 1968. – Т. 1. – 459 с.
26. Уголовно-процессуальный кодекс РСФСР. – М.: Юрид. лит., 1973 – 248 с.
27. Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 1999. – № 2. – С. 209–214.
28. Хрестоматия по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период / [под ред. Ю.П. Титова, О.И. Чистякова]. – М., 1990. – 479 с.
29. *Чельцов М.А.* Советский уголовный процесс / М.А. Чельцов. – М., 1962. – 503 с.
30. *Шавров К.В.* Экспертиза в уголовном суде / К.В. Шавров // Вестник права, 1989. – № 7. – С. 11–15.
31. *Щегловитов С.Г.* Судебные Уставы Александра II с законодательными мотивами и разъяснениями // Российское законодательство X–XX веков. – Т. 8: Судебная реформа. – М., 1991. – 590 с.

РЕЗЮМЕ

В статье дается ретроспективный анализ становления института обязательной судебной экспертизы в отечественном уголовном процессе. Приводятся доводы по расширению перечня обязательного обращения для проведения судебных экспертиз в контексте нового Уголовного процессуального кодекса Украины.

SUMMARY

The article examines and analyzes peculiarities of legislative, especially problems of mandatory assigning of expert examination. Going to make our country as a state of high level of protection of human rights is a really necessary to elaborate and to make to work new aspects of expert examination: rigorous criterion of mandatory assigning of expert examination – mental condition and vital activity, mandatory assigning of psychology expert examination.

*Рекомендовано кафедрою кримінального процесу
та криміналістики*

Подано 25.07.2012.